

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การสื่อสารในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” เพื่อศึกษาวิธีการสื่อสารของสมาชิกในชุมชนที่ใช้ในการจัดการการท่องเที่ยว และบทบาทของผู้นำชุมชนที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบางน้ำผึ้ง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากสมาชิกในชุมชนบางน้ำผึ้ง จำนวน 28 คน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ข้อมูลทางกายภาพของชุมชนบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ชุมชนบางน้ำผึ้งเป็นชุมชนโบราณตั้งอยู่ในบริเวณที่เรียกว่าเกาะกระเพาะหมู มีพื้นที่ประมาณ 3.31 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,938 ไร่ จำนวนประชากร 4,848 คน ประกอบไปด้วย 11 หมู่บ้าน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีทางเข้าออกจากชุมชนได้ 2 เส้นทาง คือ ทางบกมีถนนเพชรหึงษ์เป็นเส้นทางสายหลัก ทางน้ำต้องข้ามเรือจากท่าหน้า สรรพาดูธ แขวงและเขตบางนา กรุงเทพมหานคร เส้นทางเดินทางในชุมชนจะมีทางทำสาธารณะเชื่อมแหล่งชุมชนเข้าด้วยกัน ชาวบ้านในชุมชนมีความสนิทสนมแน่นแฟ้นเพราะมีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติเป็นส่วนใหญ่ วัดและร้านค้าเป็นเหมือนสถานที่พบปะเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนข่าวสารกันในชุมชน อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรในพื้นที่คือ อาชีพเกษตรกรรม ส่วนคนหนุ่มสาวนิยมออกไปทำงานภายนอกชุมชน ทั้งรับราชการ ทำงานบริษัทหรือโรงงาน เป็นต้น

2. วิธีการสื่อสารในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบางน้ำผึ้ง การสื่อสารในการจัดการการท่องเที่ยวสามารถวิเคราะห์ได้ภายใต้ 3 ระยะ คือ ระยะก่อตัวเพื่อการจัดการการ

ท่องเที่ยว ระยะเวลาดำเนินการ และระยะประสานงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว มีวิธีการสื่อสารปรากฏขึ้น 3 วิธี คือ วิธีการสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการ วิธีการสื่อสารสองทางที่เป็นทางการ วิธีการสื่อสารทางเดียวที่ไม่เป็นทางการ ดังนี้

2.1 วิธีการสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการ

เป็นลักษณะของการสื่อสารระหว่างบุคคลที่ไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ใดๆ มากำหนด เป็นการสื่อสารที่เกิดจากการสนิทสนมคุ้นเคยและจากความสัมพันธ์กันในทางส่วนตัว ได้แก่การพบปะพูดคุยสนทนากัน โดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นระหว่างกัน ซึ่งเป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นในแทบทุกขั้นตอนของการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบางน้ำผึ้ง โดยเป็นการสื่อสารระหว่างประชาชนทุกกลุ่มในชุมชนบางน้ำผึ้งด้วยกันเอง ไม่ว่าจะเป็นระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชนด้วยกัน ระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชนกับสมาชิกในชุมชน ระหว่างสมาชิกในชุมชนด้วยกัน รวมทั้งกลุ่มผู้นำชุมชนกับหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้อง อาทิ องค์กรการปกครอง สื่อมวลชน เป็นต้น

- 2.1.1 การสื่อสารระหว่างสมาชิกในชุมชนบางน้ำผึ้งด้วยกันเองสามารถสรุปวิธีการสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการได้ คือ การพูดคุยกันตามร้านค้า การพูดคุยกันในวงอาหาร และการบอกเล่าแบบปากต่อปาก
- 2.1.2 การสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชนบางน้ำผึ้งกับหน่วยงานภายนอกสามารถสรุปวิธีการสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการออกได้เป็น 2 ลักษณะคือการพบปะพูดคุย หรือกระทั่งการจับเข่าคุยกัน

2.2 วิธีการสื่อสารสองทางที่เป็นทางการ

วิธีการสื่อสารสองทางที่เป็นทางการในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบางน้ำผึ้งนั้น มีวิธีการดังต่อไปนี้

- 2.2.1 การสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชนบางน้ำผึ้ง โดยการส่งจดหมายเชิญประชุมพร้อมตอบรับ ทั้งนี้ในเรื่องหัวข้อการประชุมเกี่ยวข้องกับ การกำหนดแผนการจัดการการท่องเที่ยว กฎข้อบังคับ การบริการนักท่องเที่ยว การปรับปรุงแผนการจัดการ รวมถึงการสรุปผลการดำเนินงาน

2.2.2 การสื่อสารระหว่างสมาชิกในชุมชนบางน้ำผึ้ง โดยวิธีการประชุมประชาคม ตำบล ซึ่งรูปแบบการสื่อสารโดยวิธีนี้จะเกิดทุกกระยะในการจัดการการ ท้องเที่ยวของชุมชนบางน้ำผึ้ง ตั้งแต่ระยะก่อตั้ง ระยะดำเนินการ และระยะ ประสานงานเพื่อการจัดการ การแก้ไขปัญหา

2.3 วิธีการสื่อสารทางเดียวที่ไม่เป็นทางการ

รูปแบบการสื่อสารทางเดียวที่ไม่เป็นทางการในการจัดการการท้องเที่ยวของชุมชนบาง น้ำผึ้ง คือ การสื่อสารผ่านหอกระจายข่าว ซึ่งกลุ่มผู้นำชุมชนใช้ในการสื่อสารกับสมาชิกทั่วไปใน ชุมชน โดยลักษณะการนำเสนอของกลุ่มผู้นำชุมชนมีเป้าหมาย 2 ประเด็น คือ การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร และวิธีการดำเนินสมาชิกในชุมชน

3. บทบาทของผู้นำชุมชนในการจัดการการท้องเที่ยวของชุมชนบางน้ำผึ้ง อำเภอ พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ผู้นำในชุมชนบางน้ำผึ้งซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดการการ ท้องเที่ยวของชุมชนบางน้ำผึ้งนั้นประกอบด้วย ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วน ตำบลบางน้ำผึ้ง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกอบต. และ ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้อาวุโส โดยกลุ่มผู้นำเหล่านี้ต่างมีบทบาทร่วมกันในฐานะผู้ ประสานงานเพื่อจัดการการท้องเที่ยวของชุมชนบางน้ำผึ้ง นับตั้งแต่การก่อตั้ง รวมไปถึงการ กำหนดแผนการจัดการการท้องเที่ยวและกฎ ระเบียบ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การดูแลและ บริการนักท่องเที่ยว รวมทั้งการแก้ไขปัญหา

ปัญหาในการจัดการการท้องเที่ยวของชุมชนบางน้ำผึ้ง โดยส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาที่ เกิดขึ้นในระดับบุคคล มีแนวทางการแก้ปัญหาโดยอาศัยความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ ในกรณี ปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับปฏิบัติการ มีแนวทางในการแก้ปัญหาโดยการเปลี่ยนแปลงแผนการ จัดการการท้องเที่ยวใหม่ อีกทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับนโยบาย แนวทางการแก้ปัญหา โดยให้ สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแผนการจัดการในเชิงนโยบาย

อภิปรายผล

1. วิธีการสื่อสารในการจัดการการท้องเที่ยวของสมาชิกในชุมชนบางน้ำผึ้ง

การจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนบางน้ำผึ้งนั้น แบ่งได้เป็น 3 ระยะ คือ ระยะก่อตั้ง ระยะดำเนินการ และระยะการประสานงานเพื่อการจัดการการท่องเที่ยว ทั้งนี้ผลจากการวิจัย พบว่าในการจัดการการท่องเที่ยวของสมาชิกในชุมชนบางน้ำผึ้งนั้น จะมีการสื่อสารเข้ามาเป็นองค์ประกอบสำคัญในทุกช่วงระยะเวลา โดยเริ่มตั้งแต่ในระยะก่อตั้งของชุมชนบางน้ำผึ้ง เพื่อพัฒนาจากชุมชนที่เป็นที่อยู่อาศัยมาเป็นแหล่งท่องเที่ยว จากนั้นจึงเข้าสู่ระยะดำเนินการ ซึ่งในช่วงนี้จะเป็นการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น และสุดท้ายคือระยะการประสานงานเพื่อการจัดการการท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า

วิธีการสื่อสารในการจัดการการท่องเที่ยวของสมาชิกชุมชนบางน้ำผึ้งมี 3 วิธี คือ การสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการ การสื่อสารสองทางที่เป็นทางการ และการสื่อสารทางเดียวที่ไม่เป็นทางการ โดยวิธีการสื่อสารที่ปรากฏและมีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบางน้ำผึ้งมาก คือ การสื่อสารสองทางที่เป็นทางการ ซึ่งสอดคล้องกับ นพรัตน์ มณีรัตน์ (2541) ที่กล่าวว่า วิธีการสื่อสารสองทางจะทำให้เกิดปฏิกริยาโต้ตอบที่แตกต่างกันไป เหมาะกับหลายสถานการณ์

ทั้งนี้หากมองวิธีการสื่อสารดังกล่าวแยกออกเป็น 2 มิติ คือมิติในด้านวิธีการสื่อสารที่เป็นทางการ กับวิธีการสื่อสารสองทางแล้ว ในส่วนของวิธีการสื่อสารที่เป็นทางการนั้น พบว่าลักษณะความเป็นทางการในการสื่อสาร จะเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่เป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำชุมชนในชุมชนบางน้ำผึ้งกับหน่วยงานภายนอก โดยการใช้จดหมายเชิญการประชุม การเข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานภายนอก ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้ล้วนแล้วแต่มีสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบางน้ำผึ้ง

ทั้งนี้เป็นสาเหตุซึ่งสอดคล้องกับที่ Rogers (Rogers, 1983) กล่าวว่า คุณลักษณะระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เป็นปัจจัยสำคัญที่จะอธิบายว่าใครถ่ายทอดข่าวสารไปยังใคร และจะมีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดข่าวสารแค่ไหน ทั้งนี้การสื่อสารจะเป็นไปด้วยความราบรื่นเมื่อผู้ส่งสารและผู้รับสารมีคุณลักษณะเหมือน ๆ กัน เช่น ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม การศึกษา สถานะสังคมและอื่น ๆ นั้นหมายถึง บุคคลส่วนใหญ่จะมีความรู้สึกสบายใจที่จะติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกับตนมากกว่า การพูดคุยกับบุคคลที่แตกต่างกับตน ซึ่งต้องใช้ความพยายามมากที่จะทำให้การสื่อสารประสบผล เพราะการสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารที่มีคุณลักษณะแตกต่างกัน อาจทำให้เกิดการรับรู้ที่ไม่สอดคล้องกันก็ได้ และผู้รับสารเองอาจมีความรู้สึกไม่สะดวกหรือไม่สบายใจที่จะทำการสื่อสาร

นอกจากความคล้ายคลึง และความแตกต่างกันของคุณลักษณะระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารที่ทำให้มีผลต่อปฏิกริยาในการสื่อสารได้ตอบแล้ว สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ผู้วิจัยคาดว่าน่าจะมีผลต่อปฏิกริยาได้ตอบในการสื่อสาร คือ ความสนิทคุ้นเคยกันระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการสื่อสารกับคนไม่สนิทสนมคุ้นเคยกันมักจะไม่ค่อยมีการโต้ตอบกันมากนัก ดังเช่นกรณีการสื่อสารระหว่างผู้นำชุมชนกับเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งทั้งหมดเป็นบุคคลที่มาจากนอกชุมชนและเพิ่งทำความรู้จักกันในช่วงระยะเวลาไม่นาน แต่ในขณะที่การสื่อสารระหว่างกันเอง ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลที่อยู่ภายในชุมชนที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันมานาน และส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติกัน ดังนั้นจึงมีปฏิกริยาได้ตอบในการสื่อสารกันมากกว่า

สำหรับรูปแบบการสื่อสารที่เป็นทางการนั้นผู้วิจัยสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่มีผลทำให้การสื่อสารสองทางมีปฏิกริยาได้ตอบกันน้อย เนื่องจากข้อมูลในการสัมภาษณ์ และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้วิจัยพบว่า เมื่ออยู่นอกบรรยากาศการประชุมที่เป็นทางการ มักจะพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์และแสดงความคิดเห็นกันอย่างเต็มที่ในเรื่องเดียวกัน ทั้งนี้โดยลักษณะคนทั่วไปแล้วจะไม่ชอบอะไรที่มีลักษณะเป็นทางการ เพราะไม่มีความเป็นกันเอง มักจะเกิดความเกรงใจกันไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น

ทั้งนี้ ในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบางน้ำผึ้งนั้นยังมีรูปแบบการสื่อสารอีกรูปแบบหนึ่งที่พบในการวิจัยครั้งนี้และมีบทบาทต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยว คือ รูปแบบการสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งรูปแบบการสื่อสารดังกล่าวนี้จะใช้ในการพูดคุยเพื่อค้นหาปัญหาคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และทำความเข้าใจร่วมกัน โดยมีการแสดงความคิดเห็นกันอย่างเต็มที่ ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า เป็นผลเนื่องจากการสื่อสารที่มีลักษณะที่เป็นทางการและเป็น การสื่อสารที่เป็นวิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้านอยู่แล้ว อาทิ การพูดคุยกันในร้านค้า ในวงเหล้า

กล่าวสำหรับผลของรูปแบบการสื่อสารที่กล่าวมาแล้วในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบางน้ำผึ้งนั้นผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่า รูปแบบการสื่อสารสองทางที่เป็นทางการทั้งที่มีปฏิกริยาได้ตอบมากและที่มีปฏิกริยาได้ตอบน้อย มีบทบาทอย่างมากต่อการจัดการการท่องเที่ยวในลักษณะที่เป็นเชิงรุก กล่าวคือ ผลที่ได้รับจากรูปแบบการสื่อสารดังกล่าวนี้จะปรากฏออกมาให้เห็นเป็นแผนการจัดการการท่องเที่ยว กฎระเบียบข้อบังคับ การจัดสรรผลประโยชน์ ขณะที่การสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการจะมีบทบาทต่อการจัดการการท่องเที่ยวในเชิงรับ โดยผลจากการ

สื่อสารจะเน้นไปที่การหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น กับการทำความเข้าใจร่วมกันในเรื่องการ
ท่องเที่ยวของคนในชุมชนบางน้ำผึ้ง

นอกจากนั้นในการวิจัยยังพบว่า รูปแบบการสื่อสารสองทางที่เป็นทางการทั้งที่มีปฏิริยา
โต้ตอบมากและที่มีปฏิริยาโต้ตอบน้อย เป็นรูปแบบการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวของชุมชน โดยเป็นการพัฒนาที่สมาชิกในชุมชนบางน้ำผึ้งมีส่วนร่วมในการจัดการซึ่ง
สอดคล้องกับ Schramm (Schramm, 1979 อ้างถึงใน John A. Lent, 1987) ที่ระบุว่า การสื่อสาร
ในลักษณะสองทาง (Two-way Communication) จะช่วยก่อให้เกิดพลังและกระตุ้นให้ประชาชน
เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

โดยการมีส่วนร่วมที่เกิดจากรูปแบบการสื่อสารสองทางที่เป็นทางการและมีปฏิริยา
โต้ตอบมาก ซึ่งเป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมคิดเพื่อการจัดการ
ท่องเที่ยวชุมชน โดยมีส่วนร่วมค้นหาปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน รวมทั้งมีส่วน
ร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหา ดังจะเห็นได้จากการวิจัยว่า การกำหนด
แผนการจัดการ การกำหนดระเบียบ ข้อบังคับ การกำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดสรรผลประโยชน์
และการแก้ไขปัญหาล้วนแต่เป็นผลมาจากการประชุมของกลุ่มผู้นำชุมชน

ในขณะที่การมีส่วนร่วมที่เกิดจากวิธีการสื่อสารสองทางที่เป็นทางการแต่มีปฏิริยา
โต้ตอบน้อยซึ่งเป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำชุมชน กับสมาชิกในชุมชนนั้น เป็นการมีส่วนร่วม
ตัดสินใจเพื่อเลือกแนวทางปฏิบัติที่เป็นผลมาจากการร่วมแสดงความคิดเห็น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า
อาจจะเป็นการทำพอเป็นพิธี เนื่องจากลักษณะของชุมชนบางน้ำผึ้ง คือ มีความเชื่อมั่น และศรัทธา
ในตัวผู้นำ จึงมักจะมีความคิดเห็นส่วนใหญ่คล้ายตามอยู่เสมอ ดังเช่นที่ ดารณี รักดี (2540) ได้
กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนประการหนึ่งว่า ชาวบ้านมีความรัก ศรัทธา
ในตัวผู้นำ พร้อมใจกันทำงานหากผู้นำเป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความรู้ ความสามารถ ทำงานจริงจึงไม่
เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม

อย่างไรก็ตามสำหรับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบางน้ำผึ้งนั้น
อาจกล่าวได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนที่แท้จริง โดยมีเหตุผลสนับสนุน 2 ประการ
คือ ประการแรก สมาชิกในชุมชนบางน้ำผึ้งต่างมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว นับตั้งแต่การ
ก่อตั้ง การกำหนดแผนการจัดการ การกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ การกำหนดเกณฑ์ในการ
จัดสรรผลประโยชน์ การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหา ทั้งนี้สอดคล้องกับที่

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531 อ้างถึงใน ปราณี หมอนทองแดง, 2533) ระบุว่า การมีส่วนร่วมใจของประชาชนที่แท้จริงควรจะหมายถึงการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน คือ 1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน 2. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา 3. การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีและวางแผนการแก้ปัญหา 4. การมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผน 5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ดังจะเห็นได้ว่าประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งต่างมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวแทบทุกขั้นตอนดังกล่าว ขาดแต่เพียง การติดตามและการประเมินผลที่ยังไม่ค่อยปรากฏชัดเท่าใดนัก

ประการที่สอง การตัดสินใจนั้นเป็นการตัดสินใจโดยกลุ่ม (Collective Decision) โดยในทุกขั้นตอนประชาชนต่างก็มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งถือเป็นสอดคล้องกับที่ สุพรรณิ ไชยอำพร และสนิท สมัครการ (2535) สรุปว่า การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกขั้นตอนของการดำเนินโครงการ

2. บทบาทของผู้นำชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

จากผลการวิจัยซึ่งพบว่า ผู้นำชุมชนบางน้ำผึ้งมีบทบาทครอบคลุมการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนแทบทั้งหมด นับตั้งแต่การก่อตั้ง การกำหนดแผนการจัดการการท่องเที่ยวและกฎระเบียบ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การดูแลและบริการนักท่องเที่ยว รวมถึงการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า น่าจะมีเหตุผลเนื่องมาจากผู้นำชุมชนบางน้ำผึ้งทั้งผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ ได้แก่ นายกองค้การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล กำนันผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกอบต. และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้อาวุโส ล้วนแล้วแต่เข้ามาทำหน้าที่ในการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้สอดคล้องกับของดารณี รักดี (2540) ที่กล่าวว่า กลุ่มผู้นำชุมชนมีบทบาทในการริเริ่มงานหรือกิจกรรมใหม่ ๆ ในชุมชน การระดมความคิดเห็นตามระบอบประชาธิปไตยด้วยการประชุมแสดงความคิดเห็น การวางแผนการทำงานร่วมกันระหว่างสถาบันหลักในชุมชน

นอกจากนี้ บทบาทของผู้นำชุมชนบางน้ำผึ้งในการจัดการการท่องเที่ยว ยังสอดคล้องกับ เรวดี ไชยพาน (2523 อ้างถึงใน อรวรรณ จิตระวัง, 2540) ซึ่งสรุปความสำคัญของผู้นำที่มีต่อการพัฒนาชุมชนไว้ว่า ผู้นำจะเป็นผู้ทำให้งานพัฒนาท้องถิ่นเริ่มต้นและแผ่ขยายวงกว้างออกไป ผู้นำจะเป็นผู้แพร่ความรู้ ความคิดต่าง ๆ ที่ได้รับมาจากหน่วยงานภายนอก เช่น เรื่องอาชีพ

สาธารณสุข ฯลฯ ไปสู่ชาวบ้าน และผู้นำจะร่วมกับประชาชนในชุมชนนั้น ๆ วิเคราะห์สภาพชุมชน ปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อจัดทำแผนพัฒนาชุมชนของเขาเอง

ทั้งนี้ การที่ผู้นำชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวได้นั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ ว่า น่าจะเกิดจากปัจจัยสนับสนุน 2 ประการคือ

ประการแรก – โดยลักษณะพื้นฐานของชาวบ้านน้ำผึ้งจะมีความเชื่อมั่น และศรัทธาในตัวผู้นำชุมชน เพราะการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งในชุมชนบางน้ำผึ้งได้รับการยอมรับจากชาวบ้านให้เป็นผู้นำได้ บุคคลผู้นั้นต้องแสดงให้เห็นถึง ความรู้ ความสามารถ และความสามารถในการทำงานเพื่อส่วนรวม อันได้แก่ งานบุญ งานประเพณี งานพัฒนา นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความประพฤติดี ซึ่งจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบางน้ำผึ้งรวมทั้ง การสัมภาษณ์ และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม พบว่า การที่ชุมชนบางน้ำผึ้งสามารถพัฒนาตัวเองได้เป็นอย่างดีนั้นปัจจัยสำคัญ คือ ความร่วมมือ ร่วมใจที่ชาวบ้านมอบให้กับผู้นำ ทั้งนี้สอดคล้องกับที่ ดารณี รักดี (2540) สรุปว่าปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนบางน้ำผึ้ง คือ สมาชิกในชุมชนมีความรัก ศรัทธาในตัวผู้นำ พร้อมใจกันทำงานหากผู้นำเป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถ ทำงานจริงจัง ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม

ประการที่สอง – กลุ่มผู้นำชุมชนของชุมชนบางน้ำผึ้งมักจะได้รับเชิญจากหน่วยงานภายนอกต่าง ๆ ให้เข้าร่วมอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวอยู่เสมอ ทำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมากกว่าสมาชิกทั่วไปในชุมชน ดังนั้นจึงน่าจะเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กลุ่มผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยว ทั้งนี้ปัจจัยของผู้นำชุมชนบางน้ำผึ้งที่มีผลต่อบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวดังกล่าวสอดคล้องกับที่ Rogers (Rogers, 1983) ระบุว่าคุณลักษณะของผู้นำความคิด (Opinion Leaders) ประการหนึ่ง คือ ผู้นำความคิดจะมีการติดต่อสื่อสารกับสังคมภายนอกมากกว่าผู้ตามทางความคิด ทำให้มีความคิดที่กว้างไกล และทันสมัย (Rogers and Svenning, 1969)

สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาตามธรรมชาติของสมาชิกในชุมชนบางน้ำผึ้งสรุปได้ 2 แนวทางคือ การพึ่งตนเองแทนการพึ่งพิงหน่วยงานภายนอก การเปลี่ยนแปลงแผนการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนในเชิงนโยบาย ทั้งนี้จากข้อมูลในการสัมภาษณ์และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่า สมาชิกในชุมชนบางน้ำผึ้งให้ความสำคัญกับแนวทางการแก้ไขปัญหา คือ การให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการออกข้อบังคับ และแผนการจัดการในเชิงนโยบายใน

ท้องถิ่นของตนเอง เพื่อให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. เมื่อผู้นำชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ควรจะมีการเผยแพร่ให้กระจายออกไปในวงกว้างโดยการพูดในที่ประชุมอย่างไม่เป็นทางการ ในการช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร บุคคลที่ทำการประสาน ควรเป็นบุคคลในท้องถิ่น เนื่องจากมีความสนิทสนมคุ้นเคย
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น องค์การปกครอง หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน ควรมีการประสานงานกับชุมชนในลักษณะทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ โดยมีบทบาทเป็นผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน
3. บุคลากรจากหน่วยงานภายนอกที่เข้าไปประสานงานกับชุมชนควรใช้บุคคลในท้องถิ่นเดียวกับชุมชน ซึ่งจะสร้างความรู้สึกสนิทสนมคุ้นเคยกับสมาชิกในชุมชนได้ง่ายกว่าบุคคลที่เป็นคนจากท้องถิ่นอื่น
4. หน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องและควรหาวิธีการสื่อสารโดยเฉพาะทางด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวไม่ให้มีลักษณะเป็นวิชาการมากเกินไปเพื่อให้สมาชิกในชุมชนสามารถรับรู้และเข้าใจได้ รวมทั้ง ควรใช้การสื่อสารในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ เพื่อจะไปสู่การแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นระหว่างสมาชิกในชุมชนกับบุคลากรจากหน่วยงานภายนอกได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาเรื่องการสื่อสารในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนอื่นที่มีลักษณะสังคม วัฒนธรรม แตกต่างกับชุมชนบางน้ำผึ้งด้วย เช่น ชุมชนทางภาคเหนือ ภาคอีสาน เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นลักษณะการสื่อสารว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร
2. ควรศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ ความรู้ความเข้าใจ การเปิดรับข่าวสาร เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชนที่มีการจัดการการท่องเที่ยวแบบชุมชน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ
3. ควรศึกษาเปรียบเทียบวิธีการสื่อสารในการเข้าไปมีส่วนช่วยสนับสนุนการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนระหว่างหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ ททท. กับองค์กรพัฒนาเอกชน
4. ควรศึกษาวิธีการสื่อสาร ในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนอื่น ที่ลักษณะองค์กรเป็นองค์กรที่จัดขึ้นเอง โดยไม่มีหน่วยงานของรัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ
5. ควรมีการวิจัยประเมินผลการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบชุมชนเป็นระยะคือ ก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบชุมชน
6. การศึกษาในหัวข้อที่เกี่ยวกับกระบวนการหล่อหลอมทางความคิดของผู้นำในชุมชนบางน้ำผึ้ง ซึ่งมีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชน